

Základní škola Nový Bydžov
Karla IV. 209

Program proti šikanování
2026/2027

zpracovala
Mgr. Soňa Špičáková

V Novém Bydžově dne 30. 8. 2026

.....
školní metodik prevence

.....
ředitel školy

[Zadejte text.]

Definice šikany

(dle Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany škol a školských zařízení):

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učitelů, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese. Je to tedy chování úmyslné, opakované s rysy asymetrie sil (materiálních, fyzických nebo psychické odolnosti stran).

Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se **za šikanování nepovažuje škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování (viz výše). Rozdíly mezi šikanováním a škádlením podrobněji příloha A. Hranice mezi škádlením a šikanováním není ostrá, pro lepší diagnostiku lze škádlení škálovat: **laskavé škádlení – divoké škádlení – neobratné nepříjemné škádlení – agresivní bolestivé škádlení – prvky šikanování – první stadium šikany (ostrakismus) – vyšší stadia šikany.**

Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

Návodné otázky pro analýzu situace:

- zaujímají role agresorů a obětí vždy titíž jedinci
- opakují se epizody často, stoupá četnost
- jsou útoky organizované nebo jednoduché
- kde a kdy k útokům dochází
- existují spolupachatelé, diváci nebo obránci oběti
- sociální vztahy útočníka / oběti v kolektivu, vzájemný vztah
- izolovanost oběti, projevy studu, viny,...
- role ostatních spolužáků

Podoby šikany

Přímá šikana může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v

některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení, viz metodické doporučení MŠMT příloha 7 – Kyberšikana a kyber agrese (uložené v mail společný/ vedení / ŠPP / dokumenty/ 2026_27).

Druhy kyberšikany:

- sexting – rozesílání zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem
- kybergrooming – agresor manipuluje s obětí za účelem získání důvěry, aby se dostal do úzkého kruhu osob blízkých oběti
- cyberstalking - obtěžování uživatele a sledování všech jeho aktivit
- cyberharassment – zasílání urážlivých a obtěžujících zpráv přímo oběti (podkategorií je trolling a flaming)
- trolling – záměrné provokování např. v diskusích šířením nepravdivých zpráv
- flaming – agresivní chování (urážky, nadávky,...) za účelem vyvolání konfliktu
- hoax – šíření poplašných nebo smyšlených zpráv
- krádež identity – s cílem zesměšnit či očernit oběť
- exclusion – online vyloučení oběti z konkrétních online skupin (chaty, WhatsApp,...)
- happy-slapping – natočení a šíření videozáznamu, kde je oběť fyzicky napadena

Šikanu lze dělit z více hledisek

1. podle typu agrese – prostředku týrání

Jedná se o šikanu fyzickou, psychickou a smíšenou šikanu, kyberšikanu (jako specifickou formu psychické šikany).

2. podle věku a typu školy

3. z genderového hlediska

Chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana chlapců vůči děvčatům nebo opačně.

4. podle způsobu řízení školy/instituce

Jinak probíhá šikana na demokraticky vedených školách, jinak ve výchovných ústavech s autoritativním systémem vedení.

5. podle speciálních vzdělávacích potřeb zúčastněných

Šikana neslyšících, tělesně postižených, mentálně retardovaných žáků,...

Neobvyklá šikana

1. šikana krajně ohrožující potřebu bezpečí pedagoga a život oběti

Obvykle fyzicky extrémně brutální šikany, se kterými je pedagog konfrontován naprosto nečekaně. Mj. výbuch šikany tzv. lynč. Může mít podobu sexuálního násilí a ponížení.

2. šikana se změnou v základním schématu

Jakákoliv zvláštnost u přímých a nepřímých účastníků šikany (např. rodič pedagoga), zahrnujeme zde i situaci malého propojení šikany se školou.

Stadia šikanování

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016). Orientační ukazatelé pro rozlišení počáteční a pokročilé šikany příloha B.

(počáteční šikana) První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legracky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

(počáteční šikana) Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

(počáteční šikana) Třetí stadium = klíčový moment: Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

(pokročilá šikana) Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

(pokročilá šikana) Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezádá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

(Kolář, 2011)

Varovné signály šikanování

Přímé

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, obvykle panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům,...

Nepřímé

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;

- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
- své zdravotní obtíže může přehánět i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Oběť

- mezi obvyklé pocity oběti patří: hněv, stud, pocit viny, strach, pocit nedostatečnosti
- obvykle věří, že si útoky zaslouží, bojí se zhoršení situace, stydí se za ni
- příčinou pocitů oběti je často nevhodná rodinná výchova („musíš se o sebe zvládnout postarat“, „nesmíš se dát“, „budeme se za tebe stydět“, „říkáš si o to sám“,...), tzv. syndrom hodného dítěte – pasivně se podřizovat, neprojevovat svůj názor
- pocit viny za vzniklou situaci bývá důsledkem nízkého sebevědomí a cílené manipulace útočníkem
- oběť (i útočník) mívají nedůvěru v ochotu i schopnost dospělých pozoruhledně a řešit

✓ k oběti přistupujte bez předsudků a otevřeně

- ✓ o krocích v řešení vždy oběť informujte
- ✓ pohlíďte přenesení frustrace oběti do agresivity
- ✓ jednání učitele musí být spravedlivé, nemusí to vždy znamenat postavit se bezpodmínečně na stranu oběti a schválit veškeré její chování
- ✓ pracujte s celou třídou, skupina funguje jako celek
- NEpřijměte, odmítá-li oběť situaci řešit, NEpřeje si to. Útoky budou vždy gradovat.
- NEvyvíjejte na oběť nátlak, NEvyčítejte nevděk, neochotu - cílem není zvýšit jí stres
- NEmluvte za oběť obzvlášť v její nepřítomnosti
- NEposilujte v oběti vyhýbavé chování, kdy se bránilo nebezpečným situacím
- NEznevažujte útočníka v očích skupiny, často je vysoce postavený a uznávaný, tudíž by došlo k nežádoucímu nárůstu pocitu sounáležitosti

Typy útočníků

1. zneužívá svou moc

- ovládání ostatních ho těší, chce být sám uznávaný a respektovaný
- prožívá osamělost, nudu, nespokojenost, vztek, nedokáže ovládat uspokojování svých potřeb
- je emočně labilní, má výbušnou povahu
- ✓ vhodné najít možnost žádoucí realizace takového dítěte, oceňovat jeho aktivitu a energii
- NEdefinujeme ho automaticky jako nevychovaného s důsledky represe
- NEbudujeme si emocionální odstup s využitím pouze formální autority

2. cítí se lépe, když ostatní trpí

- sám mohl něčím zraněný, křehkost a bezmocnost neuznává (neboť je prožil)
- emoční nezranitelnost mu dodává jistotu, zdánlivá bezcitnost je obranným mechanismem
- ✓ obvykle v jádru silně emocionální osobnost, poskytněte pochopení jeho potřeby hledat vztahy, přesměrujte ji žádoucím směrem
- NEutvrzujte ho v názoru, že silný člověk nemá mít city, prudká reakce při řešení obvykle vyvolá odmítnutí jakékoliv spolupráce, podpora ale neznamená toleranci nepřijatelného chování
- NEzapomeňte, že kromě oběti potřebuje pomoc i útočník

3. nevnímá své chování jako špatné

- přeceňuje své schopnosti a společenské přijetí (morální ospravedlňování svého chování)
- chybně interpretuje sociální situace i podněty
- příčiny chování připisuje druhým, chybí mu sociální citění
- ✓ snažte se pochopit jeho způsob vyjadřování emocí a s ním pracovat, pracujte s učením vnímat ostatní a jejich potřeby (prosociální citění)
- NEizolujte ho od ostatních, nuťte ho vystoupit z jeho komfortní zóny
- NEzavalte ho neustálým dohledem a kontrolou, že opakovaně pochybí, NEzvyšujte stres

4. nekomunikuje vhodným způsobem

- rychleji jedná, než myslí, emoce vyjadřuje nevhodným způsobem
 - neumí konflikty řešit správně, nezná takové cesty
 - není schopen akceptovat požadavky a názory druhých
 - negativní pozornost je také pozornost a ta mu chybí, chce ji za každou cenu získat
- ✓ názorně svým vhodným chováním demonstrujte asertivní chování a komunikaci, trénink řešení konfliktních situací
- NEočekávejte, že bude schopen okamžitě změnit své emoce a chování
 - NEkárejte ani NEchvalte uměle hodně
 - NEpodporujte přístup vyhýbání se konfliktním situacím

Při jednání se zákonnými zástupci útočníků nikdy NEposilujte jejich uvažování založené na stereotypch. NEobviňujte je. NEkopírujte jejich výchovný styl.

1) Tým zabývající se vyšetřováním šikany

Užší realizační tým

- Mgr. Jan Bohdanecký ředitel
- Mgr. Petra Klapková Dymešová, Ph.D. zást. ředitele pro II. stupeň
- Mgr. Martina Hudcová zást. Ředitele pro I. stupeň, vých. poradce
- Mgr. Soňa Špičáková, Mgr. Martina Kebortová Tomková školní metodici prevence
- Mgr. Radka Mišíková školní speciální pedagog
- Mgr. Karolína Soukalová školní sociální pedagog

Další subjekty - PPP a SPC Královehradeckého kraje

- Policie ČR
- OSPOD
- SVP Návrat Hradec Králové
- Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi města Nový Bydžov
- Město Nový Bydžov resp. kurátor pro děti a mládež, manažer prevence kriminality, protidrogový koordinátor
- pediatri a odborní lékaři

Vedení dokumentace v případě vyšetřování šikany – Mgr. S. Špičáková, Mgr. M. Kebortová Tomková, Mgr. Petra Klapková Dymešová, Ph.D.

2) Vymezení kompetencí

Ředitel školy:

- zajistí vzdělávání pracovníků v oblasti šikanování a sociálně patologických jevů

- zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování
- zajistí, aby ve školním řádu byla jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení

Zástupce ředitele školy:

- zajistí v souladu s pracovním řádem pedagogických pracovníků dohled nad žáky v době vyučování i při školních akcích
- spolupracuje se členy ŠPP a TU při řešení krizových situací

ŠMP:

- koordinuje program proti šikanování
- spolupracuje s TU a vedením školy při řešení krizových situací
- spolupracuje s okresním metodikem, Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dítěte
- podílí se na prevenci sociálně patologických jevů
- zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti násilného chování a sociálně patologických jevů

Třídní učitelé:

- na začátku školního roku informují žáky i rodiče, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, ŠMP, výchovný poradce, vedení školy, linka důvěry (např. Linka bezpečí **116 111** – bezplatně z celé ČR), pracovníci v PPP, orgány sociálně právní ochrany dítěte apod.
- prokazatelně seznámí na začátku roku žáky i rodiče s programem proti šikaně
- řeší okamžitě projevy sociálně rizikového chování (ve spolupráci se školním speciálním pedagogem a ŠMP)
- v průběhu školního roku na třídnických hodinách diskutují se žáky o slušném chování i pozitivních mezilidských vztazích

Všichni pedagogičtí pracovníci:

- rozvíjejí pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka
- vedou žáky k osvojení norem slušného chování
- řeší okamžitě projevy sociálně rizikového chování (ve spolupráci se školním speciálním pedagogem, ŠMP a TU)
- jednají se žáky jako s partnery
- udržují ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy
- nesmí být lhostejní k projevům agresivity

3) Právní odpovědnost školy

(1) Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

(2) Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.

(3) Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Školy a školská zařízení mají oznamovací povinnost podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kdy musí bez zbytečného odkladu oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jim svěřené děti spáchaly jakýkoliv trestný čin (nebo u nezletilých tzv. čin jinak trestný), opakovaně či soustavně páchají přestupky, byl na nich spáchán trestný čin ohrožující jejich zdraví, život, svobodu, lidskou důstojnost, mravní vývoj,... Totéž platí i v případě, že škola a školské zařízení má pouze podezření na výše napsané. Příklady trestných činů, které mohou nastat v rámci školní šikany:

- omezování osobní svobody
- ublížení na zdraví, neposkytnutí první pomoci, účast na sebevraždě
- pohlavní zneužívání, znásilnění
- vydírání, útisk, pomluva
- krádež, loupež, poškozování cizí věci
- ...

4) Prevence proti šikanování

Cílem řešení šikany je zastavit a potrestat nepřijatelné chování, nikoliv ponížit či poškodit mj. osobnost útočníka. Agrese je u pubescentů jedním ze způsobů, kterým komunikují a snaží se vyvolat změny ve svém prostředí.

Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Pedagogové a ostatní zaměstnanci školy znají své pravomoci a aplikují pravidla chování a důsledky za nedodržení jednotně a konzistentně pro všechny žáky. Škola má popsány postupy řešení krizových situací pro případ, že situace šikany nastala. Na základě svých zkušeností škola tyto plány pravidelně vyhodnocuje a upravuje. Škola má zmapovanou síť pomoci pro žáky i pedagogy ve svém regionu.

Primární prevence probíhá v třídnických hodinách a během výuky, kdy je plnohodnotnou součástí ŠVP. Dále je nedílnou součástí mnoha pravidelných aktivit specifické primární prevence, kdy je kladen důraz na toleranci (potlačování intolerance),

spolupráci a další důležité sociální dovednosti žáků. Nezanedbatelnou součástí je i nespecifická prevence, v rámci které probíhá na naší škole mnoho aktivit.

Pro minimalizování rizika šikany jsou stanovena mj. opatření v platném Školním řádu. Dále pak dohledy pedagogických pracovníků, které v časech mimo vyučovací hodiny pokrývají žákům přístupné prostory školy.

Informovanost rodičů je zajišťována na začátku každého školního roku. Školní řád, jehož součástí je klasifikační řád, dále Preventivní program školy a Program proti šikanování jsou v elektronické podobě na webových stránkách školy a v tištěné formě na vyžádání v sekretariátu školy. Na začátku školního roku zákonný zástupce každého žáka svým podpisem potvrzuje, že se seznámil se Školním řádem, jehož nedílnou součástí je Program proti šikanování.

Pro komunikaci s rodiči průměrně dvakrát ročně organizuje škola třídní schůzky (triády, konzultace), pro žáky některých ročníků pak i častěji (první třídy). Učitelé poskytují v předem dohodnutém čase rodičům informace o prospěchu a chování žáků i mimo rodičovské schůzky. Četně využívaný informační kanál je elektronická žákovská knížka resp. aplikace Bakaláři. Pro potřebu anonymní komunikace rodičům i žákům slouží schránka důvěry, která je umístěná na prvním patře mezi I. a II. stupněm.

5) Řešení šikany

Každé řešení šikany musí být písemně zdokumentováno (Zápis řešení šikany - příloha). Probíhá vždy v souladu s Metodickým pokynem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016) Příloha G – školní šikana a postupu níže:

První pomoc při počáteční šikaně:	Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:
1. odhad závažnosti a formy šikany; 2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi; 3. nalezení vhodných svědků; 4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory); 5. ochrana oběti; 6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření); b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku); 7. realizace vhodné metody: a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);	A. První (alarmující) kroky pomoci 1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; 2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí B. Příprava podmínek pro vyšetřování 3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy; 4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; 5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře); 6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům C. Vyšetřování 7. rozhovor s obětí a informátory; 8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; 9. individuální, případně konfrontační

8. třídní hodina: a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů; 9. rozhovor s rodiči oběti; 10. třídní schůzka; 11. práce s celou třídou.	rozhovory se svědky; 10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi) D. Náprava 11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.
---	--

(Kolář M., 2011)

6) Při řešení šikany je nutné vyvarovat se těchto nevhodných postupů

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu
- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání
- předjímání recidivy útočníka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočníka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

7) Šikana podle obětí / útočníků

Mezi žáky

Při řešení by měl být kladen akcent na to, že žák, který je obětí šikany, není jejím viníkem a neměl by tedy být důsledky řešení znevýhodněn. Je důležité se samotným žákem probrat, co škola může udělat pro to, aby se zase cítil bezpečně.

V případě, že k šikanování ve škole dojde, jsou rozpracovány dva typy scénářů:

1. počáteční stádia šikanování

Situace, kdy škola zvládne nebo musí situaci řešit okamžitě a vlastními silami (výbuch násilí).

a) Pedagogický pracovník má podezření na šikanování, pak postupuje následovně:

1. Konfrontuje svá pozorování s dalšími kolegy.

2. Co nejdříve oznámí své podezření vedení školy, speciální pedagožce, výchovnému poradci, ŠMP a konzultuje další postup.

3. V soukromí vyslechne spolu s ŠMP více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontuje svědky mezi sebou.

Zaměří se hlavně na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik obětí je?

- Kdo je agresorem, kolik agresorů je? Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?

- Co, kdy, kde, a jak dělali agresori obětím?

- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?

- Jak dlouho šikana trvá?

4. Ve spolupráci se ŠMP se spojí s rodiči případné oběti, konzultuje s nimi výskyt nepřímých znaků šikany. Požádá je o pomoc a spolupráci.

5. Vyslechne spolu se ŠMP oběť – citlivě, diskrétně, zaručí bezpečí a důvěrnost informací. Upozorní, že nebude problém řešit před celou třídou!

6. Zajistí ochranu oběti šikany.

7. Vyslechne se ŠMP agresory, případně konfrontuje agresory mezi sebou. Snaží se najít nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.

8. Požádá vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, speciální pedagog, TU, ŠMP), která na základě shromážděných informací posoudí, zde se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti, navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku.

9. Seznámí rodiče agresora se situací, sdělí jim navrhovaná opatření a požádá je o spolupráci. Pokud odmítají, zváží oznámení na Policii ČR a orgánům sociálně právní ochrany dítěte.

10. Seznámí rodiče oběti se situací, domluví se na opatřeních k nápravě vzniklé situace.

11. Vysvětlí nebezpečí a důsledky šikany ve třídě, oznámí potrestání viníků. Třidu nadále pozorně sleduje a konzultuje postup se ŠMP a speciální pedagožkou.

b) V případě, že šikanování oznámí rodiče, pracuje TU nebo ŠMP obdobně podle výše uvedených pravidel. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, ŠMP, speciální pedagožky, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

2. projevy pokročilé a nestandardní šikany,

Škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany.

Oznamovací povinnost:

Bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o žáka plnění povinnou školní docházku, nebo žáka v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, či jakéhokoliv jiného žáka, nebo studenta, stanoví **§ 31 odst. 5** školského zákona (viz níže) v novém znění oznamovací povinnost školy nebo školského zařízení ve vztahu k orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), jde-li nezletilého, a ve vztahu ke státnímu zastupitelství, ať již jde o nezletilého či nikoliv.

§ 31

(3) Zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči pracovníkům školy nebo školského zařízení se vždy považují za závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

Dojde-li tedy k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu. Ředitel školy se řídí dokumentem Spolupráce školy s Policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany. Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména potom

1. v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry;
2. v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie;
3. v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence.

Šikana učitele žákem

Tato šikana je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák). Strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou. Může se odehrávat i mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení. Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence). Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy s dalšími institucemi a orgány.

a) Počáteční stádia šikanování – škola vyřeší situaci vlastními silami

Pedagogický pracovník, který má podezření na šikanování, konfrontuje svá pozorování s dalšími kolegy, a co nejdříve seznámí se situací vedení školy, speciální pedagožku, výchovného poradce, ŠMP a konzultuje další postup.

Pracovník pověřený prošetřením podezření na šikanování, bude postupovat podle následujících pravidel:

1. V soukromí vyslechne spolu s ŠMP více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontuje svědky mezi sebou.

Zaměří se hlavně na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik obětí je?
- Kdo je agresorem, kolik agresorů je? Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?
- Co, kdy, kde, a jak dělali agresori obětím?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikana trvá?

2. Ve spolupráci se ŠMP se spojí s rodiči případného agresora, konzultuje s nimi, požádá je o pomoc a spolupráci.

3. Vyslechne spolu se ŠMP oběť – citlivě, diskrétně, zaručí bezpečí a důvěrnost informací.

4. Zajistí ochranu oběti šikany.

5. Vyslechne se ŠMP agresory, případně konfrontuje agresory mezi sebou. Snaží se najít nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.

6. Požádá vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, speciální pedagog, TU, ŠMP), která na základě shromážděných informací posoudí, zde se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti, navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku.

7. Seznámí rodiče agresora se situací, sdělí jim navrhovaná opatření a požádá je o spolupráci. Pokud odmítají, zváží oznámení na Policii ČR a orgánům sociálně právní ochrany dítěte.

8. Seznámí oběť se situací, domluví se na opatřeních k nápravě vzniklé situace.

9. Vysvětlí nebezpečí a důsledky šikany ve třídě, oznámí potrestání viníků. Třídu nadále pozorně sleduje a konzultuje postup se ŠMP a speciální pedagožkou.

b) Projev pokročilé a nestandardní šikany – škola požádá o pomoc odborníky zvenku

Oznamovací povinnost: Bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o žáka plnění povinnou školní docházku, nebo žáka v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, či jakéhokoliv jiného žáka, nebo studenta, stanoví § 31 odst. 5 školského zákona (viz níže) v novém znění oznamovací povinnost školy nebo školského zařízení ve vztahu k orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), jde-li o nezletilého, a ve vztahu ke státnímu zastupitelství, ať již jde o nezletilého či nikoliv.

§ 31

(3) Zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči pracovníkům školy nebo školského zařízení se vždy považují za závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

Dojde-li tedy k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Ředitel školy se řídí dokumentem Spolupráce školy s Policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany. Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy s dalšími institucemi a orgány.

8) Nápravná opatření

Řešením situací komplikovaného chování žáků se zabývá materiál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy s názvem Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách, který je k dispozici na webových stránkách instituce. Podrobnější informace k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách je zpracováno v metodickém dokumentu Poznámky k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách publikovaném tamtéž.

Běžná nápravná opatření pro zastavení násilí agresorů (a další vycházející z platného znění Školního řádu):

- vyloučení ze školy – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku
- Výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy).
 - Napomenutí třídního učitele se uděluje za nevhodné chování, za nerespektování pokynů vyučujícího,...
 - Důtka třídního učitele se uděluje za opakované nevhodné chování, za závažné jednorázové porušení školního řádu.
 - Důtka ředitele školy se uděluje za soustavné a opakované nevhodné chování a za závažné porušení školního řádu.
- Realizace individuálního výchovného plánu agresora;
- Snížení známky z chování;
 - Snížená známka z chování stupeň 2 (uspokojivé) se uděluje v případě, že se žák dopustí závažnějšího přestupku proti pravidlům slušného chování nebo školního řádu, nebo se opakovaně dopouští méně závažných přestupků, narušuje výchovně vzdělávací činnost školy. Je však přístupný výchovnému působení a snaží se chyby napravit.

- Snížená známka z chování stupeň 3 (neuspokojivé) se uděluje v případě, že se žák dopustí závažného přestupku proti školnímu řádu nebo se dopouští závažnějších přestupků proti zásadám morálky a pravidlům soužití nebo se dopouští poklesků v mravním chování. Je-li chování žáka ve škole i mimo školu v rozporu s pravidly slušného chování, zásadami morálky a pravidly soužití. Je-li přestupkem žáka vážně ohrožena výchova nebo bezpečnost a zdraví jiných osob.
- Převedení do jiné třídy (je třeba individuálně posoudit, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
- Doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu;
- Podání návrhu OSPOD k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy. Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte nebo může být jeho příčinou. Jedná se o všechny případy šikany oznámené policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které svou povahou jsou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v takové situaci, kdy jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.

Za realizaci odpovídají:

Mgr. Petra Klapková Dymešová Ph.D., zástupkyně ředitele školy

Mgr. Soňa Špičáková, školní metodik prevence

Mgr. Martina Kebortová Tomková, školní metodik prevence

Mgr. Radka Mišíková, školní speciální pedagog, výchovný poradce

Použité zkratky:

MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Odbor sociálně právní ochrany dítěte
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SVP	Středisko výchovné péče
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
ŠMP	Školní metodik prevence
TU	třídní učitel

Přílohy:

Příloha A – Rozdíl mezi šikanováním a škádlením

Příloha B - Orientační ukazatelé pro rozlišení počáteční a pokročilé šikany

Příloha C - Vnitřní mapování, stanovení diagnózy a postupu (ilustrační příklad příloha D)

Příloha D – Ilustrační diagnostika

Příloha E – Zápis řešení šikany

Příloha F - Rozhovor se zúčastněnými (osnova)

Přílohy G - Metodická doporučení MŠMT k šikaně

příloha A

Rozdíly mezi šikanováním a škádlením

	Škádlení	Šikanování
Definice	Škádlení patří k rovnocenným, kamarádským nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr	Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Ublížit, zranit a ponižit.
2. Motiv	Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zodolňování, zmužnění.	Základní tandem – moc a krutost. Další motivy: překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost à la Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj	Respekt k druhému a sebeúcta.	Devalvace, znevážení druhého.
4. Citlivost	Vcítění se do druhých.	Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost	Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice	Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.	Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda	Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřevovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Bezpráví. Pokud se dítě brání, nebo dokonce „legraci“ oplatí, je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost	Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav	Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad	Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

příloha B

Orientační ukazatelé pro rozlišení počáteční a pokročilé šikany

	Počáteční stadium	Pokročilé stadium
Kdo jsou informátoři, jak se chovají a co říkají?	Jako informátor přijde oběť nebo její kamarád. Při pokročilé šikaně je to výjimečné.	Přicházejí vystresovaní rodiče obětí. Případně provalení šikany (závažného násilí) zachytí někdo z pedagogů.
Jak se oběti chovají a jak odpovídají?	Poměrně otevřeně mluví o tom, co se jim stalo a kdo je šikanoval.	Je patrná ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil. Někdy zdůvodňují své zranění bizarním způsobem.
Jak svědkové spolupracují?	Vyjadřují nesouhlas se šikanováním a bez většího strachu vypovídají.	Odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neviděli a neslyšeli. Občas přiznávají, že nesmějí nic říct, protože by měli peklo. Případné výpovědi působí podezřele. Zapřou kamaráda... (viz případ 10 <i>Neznámí útočníci</i>).
Jak se svědkové vztahují k podezřelým agresorům?	Agresoři nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně, jejich okolí se to nebojí vyjádřit.	Oceňují, chrání a brání agresory, případně pro ně hledají polehčující okolnosti.
Jak se o konkrétním násilí vyjadřují ostatní členové skupiny?	Násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu své výhrady.	Násilí bagatelizují nebo ho popírají. Svalují vinu na oběť, je to provokatér...
Jak se členové skupiny vztahují k trpící či zraněné oběti?	Projevují soucit s obětí a porozumění neférovosti ubližování silných slabým.	Oběť je kritizována a znevažována. Často je obviněna, že si to vlastně způsobila sama.
Jaká je atmosféra ve skupině?	Malá soudržnost, nespolupráce, omezená, „pokulhávající“ svoboda projevu a názoru. Atmosféra je však „živá“.	Těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody. „Špatně se tu dýchá.“

příloha C

Vnitřní mapování, stanovení diagnózy a postupu
(ilustrační příklad příloha D)

Šikana ze tří praktických pohledů	
Vnější pohled (kolik agresorů, obětí, časový interval, intenzita,...)	
Závislost (vztah obětí a agresorů)	
Porucha vztahů (stádium šikany viz str. 3)	
Formy šikany	
Základní forma (viz základní formy šikany, str. 2)	
Neobvyklá forma (viz str. 3)	
Doplňující informace	
Zakrývací a protiuzdravný systém	
Spouštěcí mechanismy (mj. postavení agresorů v třídním kolektivu i z pohledu učitelů – hvězda třídy, vyzdvihovaný premiant, charismatické dítě,...)	
Odhad dopadu šikany na oběti (popsání přímých i nepřímých signálů šikany)	

příloha D

Ilustrační diagnostika

Základní vnitřní mapa

Šikana ze tří praktických pohledů	
<i>Vnější pohled</i>	Pět agresorek, jedna iniciátorka a čtyři aktivní účastnice, opakovaně, přibližně čtyři měsíce psychicky týrají spolužačku ze třídy. Používají k tomu verbální přímou a nepřímou agresi.
<i>Závislost</i>	Vztahy oběti a agresorek jeví známky skrytého scénáře spolupráce. Oběť vyhledává přítomnost svých trýznitelek.
<i>Porucha vztahů</i>	Počáteční šikana ve třetím stadiu, je vytvořené jádro agresorek.
Formy šikany	
<i>Základní forma</i>	Dívčí a psychická šikana, kyberšikana u žáků v osmé třídě.
<i>Neobvyklá forma</i>	Změna v základním schématu šikany. Rodiče iniciátorky a jedné aktivní účastnice ubližování jsou učiteli na škole, kde k šikaně došlo.

Doplňující informace

<i>Zakrývací a protiúzdavný systém</i>	„Komplot velké šestky“ má zřetelné obrysy. V případě komplikací při nápravě lze předpokládat spuštění rozšířené varianty systému.
<i>Spouštěcí mechanismy</i>	Třídní učitelka výrazně preferuje charizmatickou iniciátorku šikany.
<i>Odhad dopadu šikany na oběť</i>	Oběť je bojácná a ponížená, nejsou pozorovány signály patologické úzkosti.

příloha E

Zápis řešení šikany

	Zápis provedl.	
1.	Datum, oznamovatel, stručný popis situace.	
2.	Zúčastněné osoby.	
3.	Odhad stádia šikany (závažnosti situace).	pomocí příloh A, B, C
4.	Informování vedení školy a ŠMP nebo výchovního poradce.	
Další kroky probíhají po domluvě s osobami uvedenými v bodu 4.		
5.	Rozhovor s oznamovatelem, obětí šikany, s dalšími svědky (datum, stručný zápis).	postup viz osnova příloha F
6.	Konzultace s rodiči oběti ke zjištění nepřímých znaků šikany (datum, stručný zápis).	
7.	Zajištění ochrany oběti.	
8.	Rozhovor s agresory, možnost jejich konfrontace mezi sebou (datum, stručný obsah).	postup viz osnova příloha F

9.	Výchovná komise učiní závěry a navrhne výchovná opatření (datum, stručný obsah).	
10.	Informování rodičů oběti i agresorů o závěrech, opatřeních (datum, stručný obsah).	
11.	Třídnická hodina, práce se třídou (datum, stručný obsah).	
12.	V případě potřeby třídní schůzky (datum, stručný obsah).	

Podpis osoby, která provedla zápis

Podpis/y všech zúčastněných osob

.....

.....

příloha F

Rozhovor se zúčastněným (osnova)

1. CO se stalo? (jádro příběhu)	
2. KDE se to stalo? (místo)	
3. KDY se to stalo? (čas, alibi)	
4. PROČ? (motiv, spouštěč)	
5. KDO to spáchal? (pachatelé a podezřelí)	
6. JAK to spáchal? (způsob jednání)	
7. ČÍM to spáchal? (zbraně, nástroje)	
8. KOMU se to stalo? (oběti)	
9. Kdo nám to řekl? (svědkové)	

	Příloha G Šikana ve škole - kyberšikana
	<u>Podpořit oběť a zajistit její bezpečí</u> Mezi první kroky patří zejména zklidnění oběti (ta je často rozčilená, její reakce mohou být přehnané, v některých případech až suicidní) a nabídnutí podpory. Zároveň je třeba zajistit, aby kyberšikana dále nepokračovala, tedy odstranit závadný obsah z internetu – např. smazat videa, která oběť ponižují, odstranit závadné fotografie, zablokovat profil pachatele atd. Toto lze provádět v součinnosti s IT odborníkem, poskytovatelem dané on-line služby, administrátory služby apod.
2.	<u>Zajistit co nejvíce důkazních materiálů</u> Před samotným smazáním materiálů je však nutné zajistit dostatek důkazů – pořídit si snapshoty s důkazním materiálem, stáhnout dané internetové stránky do lokálního počítače, zajistit seznam žáků, kteří se stali publikem kyberšikany (např. v rámci diskusní skupiny na sociální síti) – ideálně s odkazy na jejich profily, pokusit se identifikovat agresora (např. prostřednictvím jeho přátel).
3.	<u>Incident vždy vyšetřit</u> Všechny případy je nutné důkladně vyšetřit – pokud nejsme schopni incident sami vyšetřit, můžeme využít podpory externích institucí. Vyšetřování zahrnuje zjištění, kde incident probíhal, jak dlouho trval, kdo se do něj zapojil, jaký dopad měl na oběť, jakými technickými prostředky lze útok zastavit apod.
4.	<u>Informovat rodiče</u> O incidentu je nutné informovat rodiče oběti i rodiče agresora, lze využít postupů definovaných ve scénáři řešení tradiční šikany. Poučme rodiče o tom, jaký bude postup řešení na úrovni školy, případně o tom, že daný případ kyberšikany nespadá do kompetence školy a že je možné využít např. právních služeb. V případě, že případ kyberšikany nespadá do kompetencí školy (např. útok proběhl mimo vyučování a nemá návaznost na šikanu, která probíhá ve škole), mohou rodiče např. zažalovat agresora u občanského soudu za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu apod. Lze akcentovat také nové legislativní normy – zejména nový občanský zákoník.
5.	<u>Zkonzultovat řešení s dalšími institucemi</u> V některých případech je vhodné postup řešení a zejména zvolené tresty konzultovat s dalšími subjekty – zřizovatelem školy, případně Českou školní inspekci a dalšími institucemi. Česká školní inspekce ale není pověřena metodickým vedením (její kompetence jsou vymezeny školským zákonem). V řadě případů totiž škola nepostupovala správně a žákům např. navrhla sníženou známku z chování i v situacích, které prokazatelně neprobíhaly v době školní výuky ani v rámci aktivit požadovaných školou.
6.	<u>Žádat konečný verdikt a informace</u> Po vyšetření celé situace je nutné trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (např. Policie ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologická poradna...) a dalších subjektů (např. rodičů) (Ministerstvo školství, 2009).
7.	<u>Zvolit odpovídající opatření</u> Je velmi důležité, aby škola při trestání agresorů postupovala v souladu se školním řádem v kombinaci s dalšími strategickými dokumenty školy – např. krizovým plánem, minimálním preventivním programem školy apod. Při určení trestu využíváme možností nabízených ve scénáři pro řešení tradiční šikany (Kolář, 2011). V případech méně závažných forem kyberšikany se doporučuje využívat neformálních řešení (Jurková, 2010) – např. vytvořit sadu preventivních materiálů z oblasti rizikového chování na internetu, připravit přednášku o důležitosti odpovědného používání moderních technologií atd.
8.	<u>Realizovat preventivní opatření</u> Aby se nežádoucí chování v budoucnu neopakovalo, je nutné zajistit preventivní opatření. Ta lze zabezpečit – např. prostřednictvím realizací projektových dnů zaměřených na prevenci, přípravou materiálů pro podporu prevence, prostřednictvím tzv. hraní rolí v rámci běžné výuky či mimo ni, posilováním dobrých vztahů mezi žáky apod.
<i>Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Č.j. 21 291/2010-28, příloha č. 7</i>	

Šikana ve škole – počáteční	
1.	Provést odhad závažnosti a formy šikany.
2.	Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi.
3.	Nalezení vhodných svědků.
4.	Individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory).
5.	Ochrana oběti.
6.	Předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: • rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření), • rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku).
7.	Realizace vhodné metody: • metoda usmíření, • metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči).
8.	Třídní hodina: • efekt metody usmíření, • oznámení potrestání agresorů.
9.	Rozhovor s rodiči oběti.
10.	Třídní schůzka.
11.	Práce s celou třídou.
<i>Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016</i>	

Šikana ve škole – pokročilá	
A	První (alarmující) kroky pomoci
1.	zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2.	bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí
B	Příprava podmínek pro vyšetřování
3.	zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4.	zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5.	pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6.	oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou, informace rodičům
C	Vyšetřování
7.	rozhovor s obětí a informátory;
8.	nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;
9.	individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10.	rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)
D	Náprava
11.	metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.
<i>Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016</i>	

AKTUÁLNÍ METODICKÝ POKYN v mail spolecny/vedeni/školní poradenské pracoviště/ dokumenty školy/ 2026_27 / sikana_Kyberneticka_agrese